

НЕВРОТИЗАЦІЯ ЯК ФОРМА ДЕТЕРМІНАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ТРИЛІНГВІЗМУ

О.В. Костюк. Невротизація як форма детермінації особистості в умовах трилінгвізму. Визначено основні концептуальні підходи до аналізу сутності, структури та механізмів невротизації як форми особистісної детермінації на основі аналізу теоретико-методологічних робіт вітчизняних та зарубіжних авторів. Виявлено моделі трилінгвістичної взаємодії та навчання студентів-іноземців у ВНЗ системи МОЗ України, обумовлених актуалізацією конструктивного, дефіцитарного, деструктивного станів Я-функцій особистості. Крос-культурна адаптація супроводжується розвитком стресу аккультурації, який проявляється у вигляді складного динамічного комплексу емоційних станів, структура і характер змін якого змінюється в залежності від типу мовної активності – моно-лінгвізм, бі-лінгвізм, три-лінгвізм. Запропоновано три-факторну структуру феномену невротизації.

Ключові слова: невротизація, трилінгвізм, адаптація іноземних студентів, навчання мікробіології.

Е.В. Костюк. Невротизация как форма детерминации личности в условиях трилингвизма. В статье определены основные концептуальные подходы к анализу сущности, структуры и механизмов невротициции как формы личностной детерминации на основе анализа теоретико-методологических работ отечественных и зарубежных авторов. Выведены модели трилингвистического взаимодействия и обучения студентов-иностранцев в вузах системы Минздрава Украины, обусловленных актуализацией конструктивного, дефицитарного, деструктивного состояний Я-функций личности. Кросс-культурная адаптация сопровождается развитием стресса аккультурации, который проявляется в виде сложного динамического комплекса эмоциональных состояний, структура и характер изменений которого меняется в зависимости от типа речевой активности – моно-лингвизм, би-лингвизм, три-лингвизм. Предложено трех-факторную структуру феномена невротициции.

Ключевые слова: невротициция, трилингвизм, адаптация иностранных студентов, обучение микробиологии.

Постановка проблеми. Інтеграція української освіти в системи навчальних обмінів та академічної мобільності є важливим чинником налагодження динамічних міжнародних та міжкультурних зв'язків, розвитку держави. Україна має вагомий досвід надання освітніх послуг іноземним студентам, численність яких останніми роками зростає. У порівнянні з 2000 роком численність абітурієнтів, які запрошуються на навчання в Україну зростає на 53 % і станом на 2017 рік становить понад 36 тисячі осіб із 129 країн світу.

Як окрема соціально-демографічна група – студенти-іноземці – була предметом наукового аналізу в низці культурологічних та соціологічних досліджень в контексті етнонаціональних, міграційних та демографічних перетворень, соціокультурних чинників соціалізації особистості (О.Гуренко, Ф.Власенко, М.Витковська, Т.Глебова, Ю.Дорожкін, С.Лещенко, С.Родінова, М.Файсал, Р.Хайруллін Д.Ядранський); педагогічних та філологічних досліджень в контексті визначення чинників адаптації до умов навчання у ВНЗ (Н.Булгакова, Н.Василенко, Т.Дементьева, Я.Кміт, В.Коломієць, Н.Лавриченко, В.Ніколаєнко, О.Палка, Н.Поморцева, Л.Рибаченко, В.Тарасенко, О.Тетьяченко, Н.Ушакова).

Суто психологічна проблематика, в цілому, зосереджувалася на психологічному супроводі педагогічного процесу в багатопрофільних ВНЗ (І.Сладких, М.Іванова, Л.Іванкіна), і лише в незначній кількості досліджень – на навчальному процесі в медичних навчальних закладах (Г.Шаповал). Медико-психологічна (власне – генетико-психологічна) проблематика попри свою безумовну значущість, не виступала в якості предмета конкретних монографічних чи дисертаційних досліджень. В низці досліджень (І.Д.Бех, О.А.Гульбс, В.В.Клименко, Н.Ю.Малій, О.А.Мамічева) визначається, що зміст навчального процесу та організаційна структура ВНЗ передбачає створення умов з достатньо жорсткими стандартами поведінки і певним нівелюванням індивідуально-особистісних особливостей студентів, які стають підвалинами для конфліктів (внутрішньо-особистісних, інтрапсихічних, міжособистісних) що супроводжується певною тимчасовою невротизацією та психосоматизацією особистості.

Мета статті. Необхідність конкретизації загальнотеоретичних положень експериментально-генетичного підходу у навчанні англійських студентів в умовах трілінгвізму, визначення глибинно-психологічних детермінант дефіцитарних, конструктивних та деструктивних Я-функцій а також практична необхідність розробки та запровадження у вузівську практику більш ефективних форм організації учбової діяльності з метою попередження чинників невротизації студентів англійської форми навчання в умовах трілінгвізму зумовили проведення дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Надзвичайно важливим питанням, як з огляду на його теоретичну значущість так і практичну цінність, є визначення умов перетворення звичайного конфлікту (особистісного, в навчальному просторі, конфлікт культур) в невротичний, оскільки специфіка невротичного конфлікту, порівняно з психологічним, є недостатньо диференційованою на рівні окремих типологій та у відповідності до категорій діяльнісного опосередкування особистісного розвитку, яким виступає конфліктна ситуація взаємодії в освітньому просторі.

Щодо студентів-іноземців, зокрема медичного профілю, відповідні процеси ускладнюються ще й спілкуванням на рівні взаємодії культур, завдяки чому напружуються всі соціальні, релігійні, культурні і лінгвістичні аспекти інтеракції.

Студенти-іноземці постають перед складним феноменом трилінгвізму – використанням в комунікації двох іноземних мов (наприклад, англійська, українська/російська), в той час як когнітивні процеси супроводжуються та опосередковуються рідною мовою (наприклад, арабська, сирійська тощо). Складним лишається питання мовної та культурної ідентифікації та тимчасових механізмів її порушення, які, усвідомлюючись як дефіцитарно немотивована, але функціонально виражена якість взаємодії, спричиняє численні амбівалентні стани та дезадаптацію (В.Луньов).

У зв'язку з цим дослідження потребують конкретні орієнтири трилінгвістичної адаптації в контексті розвитку рецептивних мовних компетенцій у студентів-іноземців англійської форми навчання. Актуальним також лишається питання визначення взаємообумовленості генетико-психологічних особливостей невротизації (психосоматизації) особистості студентів з успішністю засвоєння професійної мови та навчання в умовах трилінгвізму. В такому контексті саме дискурс як феномен мовного середовища та "мовної особистості" (Ж.Лакан, Н.Чепелева, С.Уварова) виступає умовою невротизації.

Не вирішеними питаннями лишається також оволодіння професійною медичною мовою за цих обставин, а також питання детермінації невротизації студентів-іноземців з урахуванням ресурсності їх особистості, яка на нашу думку обумовлюється конструктивністю, дефіцитарністю та деструктивністю Я-функцій (Г.Аммон). Практичного сенсу набувають також питання підбору методів психологічного впливу в навчальному процесі та психокорекційній практиці з урахуванням принципів трилінгвістичного простору навчання, мовної та професійної ідентифікації, розладів адаптації та невротизації особистості.

Серед предметів перших курсів навчання, яке, власне і відбувається в умовах трилінгвізму, важливе значення надається медичній мікробіології з курсами вірусології та імунології. Активне застосування теоретичних положень науки для вибудовування практичної діяльності в якості лікаря неможливе без наявності узагальнених способів засвоєння наукових понять, які можуть переноситися на новий зміст. В той же час, досвід викладання мікробіологічних дисциплін, дозволяє стверджувати, що в програмі навчання мікробіології питанню узагальнених способів не приділяється належної уваги, не враховуються психологічні особливості учбових дій при засвоєнні понять мікробіології, не враховується трилінгвістична ситуація навчальної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. З метою вирішення поставлених дослідницьких завдань та забезпечення об'єктивності дослідження в роботі використано низка загальнонаукових та спеціальних методів. 1. Методи збору інформації: теоретичні методи – теоретичний аналіз фахових джерел, системний аналіз та інтерпретація отриманих даних, класифікація, моделювання, вивчення та узагальнення досвіду; емпіричні методи – методи спостереження, моделювання, аналізу результатів діяльності, психодіагностичні методики: Адаптація особистості до нового соціокультурного середовища (Л. Янков-ський); Симптоматичний опитувальник SCL-90-R для оцінки патернів соматизації особистості; Біографічний опитувальник (BIV) для діагностики порушень поведінки; Клінічний опитувальник Яхіна-Менделевича для виявлення та оцінки невротичних станів; Я-структурний тест Аммона для визначення актуального стану Я-функцій. 2. Методи обробки даних: якісні – методи аналізу, синтезу, порівняння; б) кількісні – факторний аналіз, кореляційний аналіз, математичне моделювання з використанням STATISTICA (SPSS-22). 3. Інтерпретаційні методи: структурно-генетичний, феноменологічний.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проведено на базі Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, ПВНЗ "Київський медичний університет", Одеського національного медичного університету. В дослідженні приймали участь студенти трилінгви (n 97), білінгви (n 78), які навчаються рідною мовою (n 92).

На засадах генетико-експериментального методу (С.Максименко) та феноменології "сутотеоретичних понять" (В.Александровська) представлено концептуальне дослідження фундаментальних категорій порушень самодетермінації особистості в таких її формах як: невротичний рівень особистості, невротичний розвиток, невротичні стани, невротизація. Узагальнено феноменологічний, системний та функціональний підходи до дослідження

Систематизовано основні уявлення про феноменологію, моделі, чинники невротизації особистості, психологічні предиктори й детермінанти формування невротичних розладів та станів особистості, що зумовлені порушенням адаптації. Представлено аналіз провідних досліджень (О.Венгер, В.Гамов, О.Гречишкіна, Н.Дятленко, Г.Левківська, С.Максименко, Є.Резнікова, О.Солодухова, Ф.Хайруллін, А.Фурман, Н.Коцур, Л.Ключек, Л.Косарева, Н.Любченко, О.Прудська) з проблеми адаптації до навчання у ВНЗ, який дозволяє констатувати вплив різних психологічних чинників на психофізіологічному, індивідуально-психологічному та соціально-психологічному рівнях. На підставі комплексного аналізу взаємодії факторів та проявів адаптації виявлено відмінності в характері адаптації, її стадіях та формах (Т.Алексєєва, Ю.Трофімов, С.Яковенко).

Розглянуто критерії успішної адаптації студентів першого курсу до навчання в умовах ВНЗ: пізнавальний (дидактичний); емоційний; діяльнісний (практичний); вольовий (О. Стягунова). Узагальнено результати досліджень М.Вітківської, І. Троцюк, С. Родонової щодо критеріїв готовності іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах іншої країни, зокрема наступні: когнітивний – розуміння студентами мети свого навчання, зв'язку навчання із майбутньою професійною діяльністю, знання структури і вмісту предметної галузі знань; мотиваційний – прагнення до самостійності, стійкий інтерес до предметної галузі знань, бажання повністю оволодіти мовою спеціальності; операціональний – володіння лінгвістичним апаратом для засвоєння професійно-значущої інформації, володіння навичками самостійної навчальної діяльності; емоційно-вольовий – особистісне ставлення до характеру і результату навчання, вміння будувати міжособистісні відносини, втілення певних комунікативних навичок, вміння виявляти і долати труднощі, наявність позитивних ціннісних орієнтацій і моральних якостей, впевненість в успіху, висока самоорганізація, отримання задоволення від самостійного здобуття професійно значущої інформації; інформаційний – мовна, прагматична і предметна компетенція. Визначено ризики особистісної, культурної та навчально-професійної дезадаптації в навчальному просторі.

Проаналізовано основні тенденції дослідження освітнього простору як середовища особистісного опосередкування форм адаптації та професійного становлення на засадах генетико-психологічного метатеоретичного аналізу та моделювання. Констатовано основні парадигмальні підходи (про-біологічний; про-психологічний) до досліджуваного феномену. Зокрема, узагальнено підходи щодо детермінації невротичних станів особистості патогенетичними механізмами психофізіологічної генези, пусковим механізмом яких виступає психічна травма (К.Аймедов, А.Бекетова, Г.Мозгова, К.Максименко, О.Федоров, Є.Харченко). Проаналізовано технологічні засади електрофізіологічних параметрів верифікації механізмів невротизації особистості, зокрема таких як: порушення гомеостазу інтеграційного характеру у відповідності до параметрів ЕЕГ, соматосенсорних ВП, контингентного негативного відхилення; нейроендокринного статусу, стану нейрогуморальних регуляторних механізмів та інших фізіологічних показників (Дж.Боуел, Д.Гамбург, М.Грація, Г.Дюкова, Г.Еліот, Г.Мозгова, Дж.Медінал, Д.Паррон).

Розкриваються основні положення про-психологічної парадигми невротизації особистості (В.Лаутербак, Г.Морозов, В. Мясищев, Р.Назирова, В. Семко, Т.Яценко), в генезі якої провідними механізмами виступають інтрапсихічний конфлікт і механізми психологічної адаптації-дезадаптації на усвідомленому рівні: копінг-механізми, копінг-стратегії, копінг-

поведінка (Б. Бірон, О. Мальцев, Н. Родіна) та неусвідомлювані механізми психологічного захисту (В. Луньов, О. Царькова, Т. Яценко).

Обґрунтовано захисний комплекс особистості як механізм особистісного структурування. Особливості прояву психологічної нестійкості особистості при подоланні критичних ситуацій. Аналізується психотипологічна мінливість особистості в континуумі її життєдіяльності. Розглядається континуальна характеристика особистості у вимірах невротизації-психопатизації та з загальних теорій психодинамічного напрямку, зокрема класичне визначення захисних реакцій як захисних механізмів запобігання неврозів та розладів адаптації. Узагальнено теорії конструювання життєвих стратегій за Карен Хорні, зокрема устремління до влади, любові, ізоляції та безпомічності. Основні положення концепції Альфреда Адлера про комплекс неповноцінності та концепція Еріка Еріксона щодо ідентичності особистості.

Провідною концепцією дослідження розглядається теорія Я-функцій Г. Аммона, зокрема положення про психічні процеси, структуру, сукупність відносин. Структура особистості і психіки визначається набором виражених в тій чи іншій мірі "Я-функцій", які разом складають ідентичність. Зазначається, що саме питання ідентичності особистості в іншомовному просторі є достатньо проблемним. В роботі засвідчується, що структури "Я" представляють собою складні елементи, що знаходяться в постійній взаємодії один з одним та навколишнім середовищем. З цього виходить, що зміна однієї Я-функції завжди детермінує зміну іншої. У особистості яка відчуває зміни лінгвістичного та культурного середовища неминуче виникає потреба на свідомому чи мало усвідомлюваному рівнях в ратації певних функцій Я, в чому, насправді є глибинний процес психічної адаптації-деадаптації.

Констатовано, що в програмі навчання мікробіології питанню узагальнених способів не приділяється належної уваги, не враховуються психологічні особливості учбових дій при засвоєнні понять мікробіології, не враховується трилінгвістична ситуація навчальної взаємодії.

Для досягнення поставленої мети було застосовано експериментально-генетичний метод, який дозволяв активно моделювати, відтворювати в особливих умовах психологічні новоутворення (В. Давидов). Особливості учбової діяльності студентів вивчалися шляхом створення програми та вмісту змістовного курсу мікробіології та проведення на його основі експериментального навчання (С. Максименко), спрямованого на вирішення студентами учбових задач, які вимагали створення матеріальних та ідеальних дій.

Представлено структуру феномену невротизації студентів. Шляхом використання процедур факторного аналізу (SPSS-22) визначено три-факторну структуру феномену невротизації.

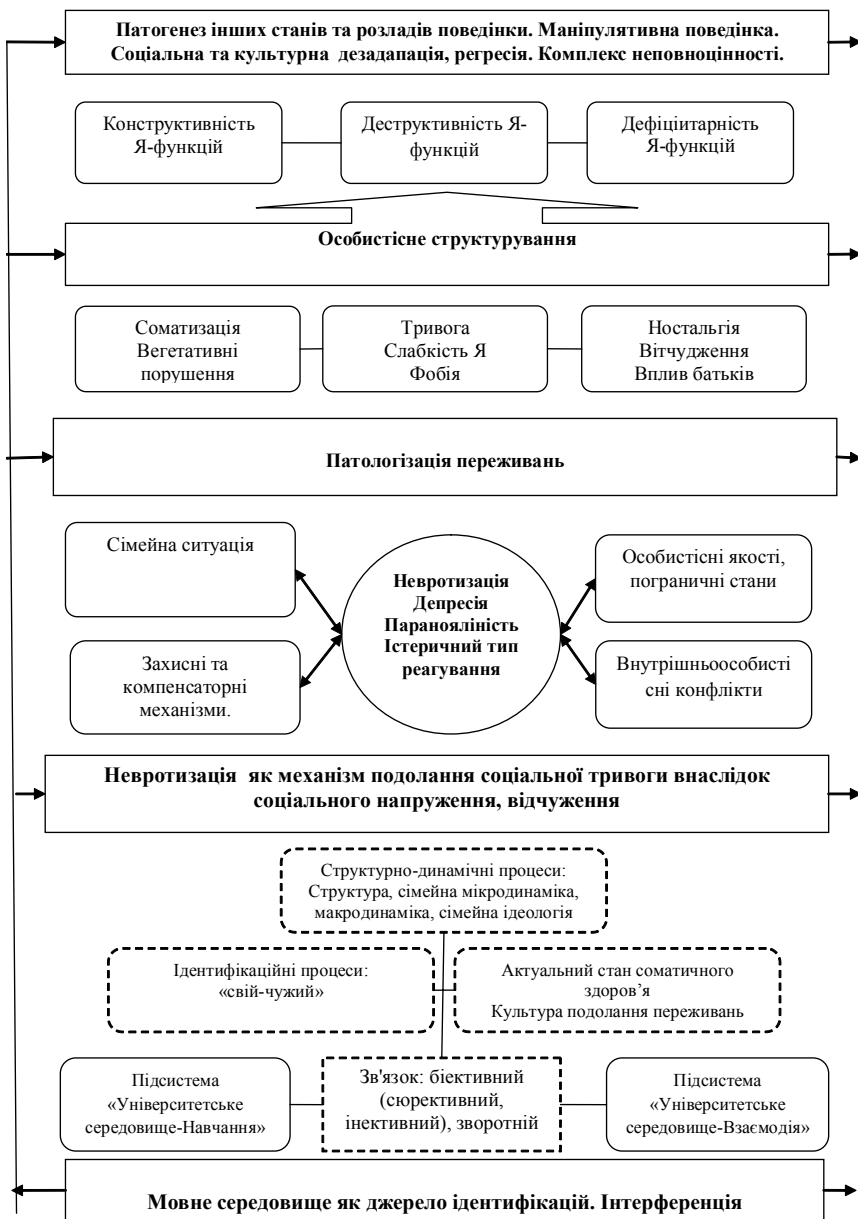

Рис. 1. Теоретична модель невротизації особистості в умовах трилінгвізму

Зміст першого фактору "Дефіцитарна невротизація" представлений такими особистісними властивостями студентів-трилінгвів: власне, дефіцитарність Я-функцій (0,964), дезадаптивність (-0,860), конформність (0,777), ностальгія (0,640), відчуження (0,630), несприятлива сімейна ситуація (-0,785), соціальне напруження (0,729), соматизація (0,672), на-в'язливість (0,873), вегетативні порушення (0,562).

Зміст другого фактору "Деструктивна невротизація" поєднує такі феномени як: власне деструктивність Я-функцій (0,911), переживання великого впливу батьківської родини (0,705), нейрогизм (0,784), висока соціальна активність (0,952), соматичні порушення (0,713), депресія (0,819), істеричний тип реагування (0,689), висока інтерференція понять (0,851).

Зміст третього фактору "Амбівалентно-тривожна дезадаптація" укупнює показники інтерактивності (0,834), депресивності (0,956), слабкості Я (-0,672), ворожості (0,678), фобій (0,755), паранояльності (0,753), тривоги (0,921), невротичної депресії (0,657), астенії (0,772), рецептивні мовні компетенції (0,801). В цілому зміст фактору свідчить про суттєві ознаки дезадаптації особистості.

Таким чином трифакторна модель невротизації студентів може бути пояснена предикацією дефіцитарності, деструктивності та слабкості Я-функцій. Суттєвого впливу на перебіг дезадаптаційних процесів спричиняють чинники внутрішнього зв'язку з батьківщиною, які виявляються в проявах ностальгії та відчуття відчуження. Соматизація проявів тривоги через систему вегетативних, депресивних порушень, при низьких показниках адаптивності та високих показниках конформізму стає одною з дестермінант посилення невротичного конфлікту.

Важливим результатом з позиції концептуальних засад нашого дослідження виявилася висока вага факторного навантаження показника інтерференції навчальних понять (за матеріалами мікробіології).

Уточнено поняття інтерференції, яку розуміємо як негативний вплив емпіричних узагальнень на тлі трилінгвізму. Встановлено психологічні особливості інтерференції в залежності від рівня наукових узагальнень: із зростанням рівня наукових узагальнень, та рецептивних мовних компетентностей інтерференція суттєво зменшується, уповільнюються невротизовані моделі.

Висновки. Невротизація має клініко-психопатологічні та клініко-динамічні особливості, пов'язані з формою і стадією феноменології. Типологічні характеристики невротизації ґрунтуються як на її походження (особистісний, ситуативний, власне невротичний варіанти), так і взаємодії з іншими невротичними симптомами (злиття, співіснування, заміщення).

Запропоновано три-факторну структуру феномену невротизації. Зміст

першого фактору "Дефіцитарна невротизація" представлений такими особистісними властивостями студентів-трилінгвів: власне, дефіцитарність

Таблиця 1

Факторна матриця невротизації як форми детермінації особистості

	Дефіцитарна невротизація	Деструктивна невротизація	Амбівалентно-тривожна дезадаптація
Конструктивність Я-функцій	0,344	0,133	0,434
Деструктивність Я-функцій	0,234	0,911	0,234
Дефіцитарність Я-функцій	0,964	0,111	0,328
Адаптивність	-0,860	0,419	-0,032
Конформність	0,777	0,324	0,049
Інтерактивність	-0,058	-0,110	0,834
Депресивність	-0,011	-0,002	0,956
Ностальгія	0,640	-0,219	0,566
Відчуження	0,630	-0,017	0,554
Сімейна ситуація	-0,785	-0,287	0,214
Сила Я	-0,311	-0,150	-0,672
Соціальне напруження	0,729	-0,843	-0,042
Вплив батьків	-0,005	0,705	0,117
Нейротизм	-0,008	0,784	0,013
Соціальна активність	0,066	0,952	-0,109
Соматичні порушення	0,030	0,713	0,222
Екстраверсія	0,730	0,065	0,044
Соматизація	0,672	0,712	0,040
Нав'язливість	0,873	-0,028	-0,001
Депресія	-0,467	0,819	-0,044
Ворожість	0,245	0,223	0,678
Фобія	0,197	0,341	0,755
Паранояльність	0,367	0,232	0,753
Тривога	0,256	0,245	0,921
Невротична депресія	0,255	0,121	0,657
Астенія	0,129	0,145	0,772
Істеричний тип реагування	0,135	0,689	0,124
Вегетативні порушення	0,562	0,321	0,222
Інтерференція навчальних понять (за матеріалами мікробіології)		0,851	
Рецептивні мовні компетенції		0,801	

Я-функцій, дезадаптивність, конформність, ностальгія, відчуження, несприятлива сімейна ситуація, соціальне напруження, соматизація, нав'язливість,

вегетативні порушення. Зміст другого фактору "Деструктивна невротизація" поєднує такі феномени як: власне деструктивність Я-функцій, переживання великого впливу батьківської родини, нейротизм, висока соціальна активність, соматичні порушення, депресія, істеричний тип реагування, висока інтерференція понять. Зміст третього фактору "Амбівалентно-тривожна дезадаптація" усукупнює показники інтерактивності, депресивності, слабкості Я, ворожості, фобій, паранояльності, тривоги невротичної депресії, астенії, рецептивні мовні компетенції.

Встановлено, що суттєвого впливу на перебіг дезадаптаційних процесів спричиняють чинники внутрішнього зв'язку з батьківщиною, які виявляються в проявах ностальгії та відчуття відчуження. Соматизація проявів тривоги через систему вегетативних, депресивних порушень, при низьких показниках адаптивності та високих показниках конформізму стає одною з детермінант посилення невротичного конфлікту.

References

1. Dukalski, B., Suslow, T., Egloff, B., Kersting, A., & Donges, U.-S. (2019). Implicit and explicit self-concept of neuroticism in borderline personality disorder. *Nordic Journal of Psychiatry*. <https://doi.org/10.1080/08039488.2019.1582694>
2. Križan, Z., & Hisler, G. (2019). Personality and sleep: Neuroticism and conscientiousness predict behaviourally recorded sleep years later. *European Journal of Personality*. <https://doi.org/10.1002/per.2191>
3. Mousavi, R. (2017). Relationship between Big Five Personality Factors Neuroticism, Extraversion, Agreeableness, Openness, Loyalty and Marital Adjustment. *NeuroQuantology*, 15(4), 63-68. <https://doi.org/10.14704/nq.2017.15.4.1154>
4. Ma X, Meng G, Tan Y, et al. Patient and Family Caregiver's Neuroticism and Conscientiousness Personality in Relation to Quality of Life of Patient With Parkinson's Disease: A Cross-Sectional Study Neuroticism and Conscientiousness Personality in Relation to QoL of Patient With PD. *Frontiers In Neurology*. 2018;9:754. doi:10.3389/fneur.2018.00754.

O.V. Kostiuk. Neuroticism as a form of personality determination in conditions of trilingualism. The basic conceptual approaches to the analysis of the essence, structure and mechanisms of neuroticism as a form of personal determination on the basis of analysis of theoretical and methodological works of domestic and foreign authors are determined. The models of trilingual interaction and education of foreign students in higher educational institutions of the Ministry of Health of Ukraine have been revealed due to the actualization of the constructive, deficient, destructive states of the Y-functions of the individual. Cross-cultural adaptation is accompanied by the development of stress aculation, which manifests itself in the form of a complex dynamic complex of emotional

states, the structure and nature of changes which varies depending on the type of speech activity – mono-linguistics, bi-linguistics, three-linguistics.

The three-factor structure of the phenomenon of neuroticism is proposed. The content of the first factor, "Deficit neuroticism", is represented by the following personal qualities of the trilingue students: in fact, deficiency of the I-functions, disadaptability, conformality, nostalgia, alienation, unfavorable family situations, social tension, somatization, obsession, vegetative disorders. The content of the second factor, "Destructive Neuroticism", combines such phenomena as: the actual destructiveness of the I-functions, the experience of the great influence of the parent's family, neuroticism, high social activity, somatic disturbances, depression, hysterical type of response, high interference of concepts. The content of the third factor "Ambivalent-anxious disadaptation" collects indicators of interactivity, depression, weakness I, hostility, phobias, paranoiality, anxieties of neurotic depression, asthenia, receptive language competencies.

It is established that the factors influencing the course of maladaptation processes are factors of internal communication with the homeland, which are manifested in the manifestations of nostalgia and a sense of alienation. Somation of manifestations of anxiety through a system of vegetative, depressive disorders, with low indicators of adaptability and high rates of conformism, becomes one of the determinants of increasing neurotic conflict.

Keywords: neuroticism, trilingualism, adaptation of foreign students, training of microbiology.

Отримано: 11.06.2019

УДК 159.9.01

А.М. Маслюк

ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0002-0530-9969>

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДОРОБКУ Г. ВАЩЕНКА ЩОДО ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ОСОБИСТОСТІ

А.М. Маслюк. Психологічний аналіз доробку Г. Ващенко щодо виховання патріотизму особистості. У статті здійснено аналіз проблеми патріотичного виховання особистості в освітньому просторі в творчості представника української діаспори ХХ століття Г. Ващенко. Акцент зроблено на комплексному підході до формування патріотизму особистості (виховання в родині, школі, поза межами школи в молодіжних організаціях). Вчений вважає, що любов до матері є початком будь-якої любові, зокрема і до Батьківщини. Мати має любити свою дитину розумно, а не інстинктивно, створити безпечну, радісну атмосферу й любити її ніжно, однак стримано, спокійно, без емоційних надмірностей. Любов до України має бути свідомою через освіту, яка передбачає знайомство не тільки з власною історією та культурою, але й з історією та культурою ворога.

Українська молодь має вшановувати пам'ять своїх героїв, виховуючи в собі поведінку гідну українського патріота. Але патріотизм має бути без будь-якого натяку на шовінізм. Молодь має розуміти як позитивні, так й негативні сторони українського народу.

Ключові слова: патріотизм, виховання, Г. Ващенко, особистість, любов до Батьківщини.